

2. Dokázali jsme velkou věc

Když se chceš podívat na nějaký film, pustíš si ho pochopitelně od prostředka, tam, kde už je to zajímavější, že ano?

Jak to? To bych mu přece nerozuměl!

Čemu bys nerozuměl?

No nevěděl bych, která postava proti které bojuje, kdo je zlý a kdo hodný. Nevěděl bych, co vlastně chtějí vyhrát.

Aha. Takže když si to pustíš od začátku, všechno líp chápeš. Nebudeš mi věřit, ale s architekturou je to zrovna tak. Když stojíš třeba před krásným velkým domem a nevíš, jak to všechno začalo, tak nemůžeš vědět, proč a čím je vlastně krásný nebo zajímavý. Takže bude nejlepší, když si i tu architekturu pustíme od začátku. Na začátku byl *pravěk*. Je trochu nepraktické, že pravěk sám nemá začátek, ale s tím se musíme vyrovnat.

Tomu nerozumím.

Je to strašně dlouhé období a většinu té doby po sobě nenechalo žádné stopy. Jenom archeologové čas od času vykopou kdesi nějaké kosti a řeknou, že pravěk začal dřív, než se myslelo. Pozůstatky staveb jsou až ze samého konce pravěku.

Ty chatrče.

Ano, například chatrče. Z chatrčí sice taky skoro nic nezbylo, protože byly z materiálů, které dávno shnily, ale zbyly třeba díry po sloupcích, které ty chatrče nesly. Z těch je vidět, jak chatrče byly velké.

Jak?

Megalitické stavby

Menhir

jeden vztyčený kámen, největší komplex menhirů v Carnacu, severní Francie

Trilit

dva vztyčené kameny a přes ně položený třetí, tzv. překlád

Dolmen

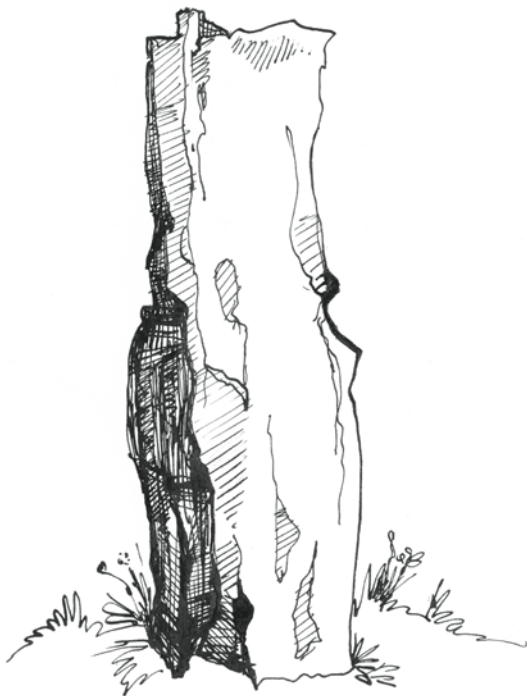
kamenný stůl ze čtyř nebo více kamenů, může to být později obnažená pohřební komora

Kromlech

kruh menhirů bez valu nebo příkopu

• 4

Menhir

V různých místech a v různých dobách různě. Některé byly malé, některé byly dlouhé desítky metrů. Ale chatrče jsou zajímavé pro historiky zkoumající dalekou minulost, pro dějiny lidstva jako druhu, pro nás moc ne. Kdybys navštívil místa, kde ještě žijí nějaké přírodní národy, viděl bys skoro stejná obydlí ještě dneska. Nebo kdyby partu z nějaké reality show vysadili na pustém ostrově, nejspíš by si po čase postavila nějakou podobnou chatrč. Pro nás je zajímavé, že na samém konci pravěku, asi tak před deseti tisíci lety, začali lidé stavět stavby, u kterých vůbec nešlo o to, jestli prší nebo fouká vítr, u kterých šlo o něco úplně jiného. A teprve tam vlastně začíná pravá architektura.

A o co šlo?

To bys chtěl vědět, že jo? Já taky. On to přesně nikdo neví, ale dovedeme se o tom aspoň dohadovat. Ostatně i my takové stavby stavíme dodneška. Představ si rovnou krajinu a v ní najednou stojí úzký ohromně vysoký kámen.

To není stavba.

Je. Ten kámen tam původně nebyl, nikde blízko není skála, ze které by se odlomil. Někdo ho tam přivlekl, postavil a zajistil, aby se nezvrhl. To už stavba je, říká se jí *menhir* (obr. 4). Nebo si představ tři menší kameny a přes ně položený jeden ohromný plochý. Tomu se říká *dolmen* (obr. 5).

Ale to je, aby pod ním nepršelo!

To právě určitě ne. Aby na tebe nepršelo, to se přece dá vyřešit právě tou chatrčí, několika klacky, chvojím a listím, kvůli tomu nemusíš zdvihat ukrutně těžký kámen do výšky.

Tak proč to tedy stavěli?

Víš, co je to držet někomu palec?

To je, aby mu to dobře dopadlo.

Výborně. A zaklepat na dřevo?

To je, že něco je dobře, ale aby se to nepokazilo.

Tak. A jsme u toho, proč lidé v pravěku stavěli menhiry, dolmeny a plno jiných podobných staveb. Samozřejmě to nevíme a nejspíš to nikdy s jistotou vědět nebudeme. Možná tím nějak měřili východy nebo západy slunce nebo roční období, ale já myslím, že to právě souviselo s přáním těch lidí, aby něco dobře dopadlo, nebo aby se něco nepokazilo.

Co aby dobře dopadlo?

Třeba aby konečně skončila zima a bylo zase teplo, aby se jim podařilo něco ulovit a neměli hlad, aby neměli nemoci. Možná i proto, aby tím jiné partě oznámili, že tady to území je jejich.

A pomohlo to?

Stavba samotná asi nepomohla, ale její stavění určitě ano. Ti lidé se museli spojit a pomáhat si, a to určitě vylepšilo život celé jejich skupiny, protože pak taky uměli líp třeba spolupracovat při lovu. Museli vymyslet spoustu pomůcek, jak ten kámen dostat nahoru, a ty pomůcky se jim pak hodily i k něčemu jinému. Hodně se nadřeli, ale když byli hotovi, mohli si říct: „Dokázali jsme velkou věc!“ A když lidé vědí, že dokážou velké věci, tak jim to v životě hodně pomáhá.

• 5

Dolmen

3. Po obloze se honily těžké mraky

Architektura tedy začíná velkými (mega) kameny (lithos), proto se tomu období říká kultura velkých kamenů neboli kultura megalitická. První velké kameny jsou zhruba z roku 7000 před naším letopočtem a megalitická kultura ve střední a západní Evropě trvala zhruba do roku 1000 před naším letopočtem.

Ale nemysli si, že když to byla jen kultura velkých kamenů, že byla málo zajímavá. Takový menhir, i když není třeba velký, ti může přinést i větší zážitek než nějaký barokní zámeček, ve kterém se vybírá vstupné. Je to vzkaz od lidí z hodně dávné doby. Stojí výhruzně jako vykřičník a říká: „Zastav se a koukej. Tady něco nehraje, já tu přece nemám být, ale já tu jsem. Tisíciletí tu stojím. Přehnalý se kolem mne všechny války, mrazy, horka, nemoci i neúrody a já tu pořád stojím a nikdo pořádně neví proč. A co ty si myslíš, proč tu jsem?“ Na nic takového se tě barokní zámeček nezeptá.

A co teprve, když to není jeden kámen, ale desítky kamenů uspořádaných do kruhů. Určitě už jsi slyšel o Stonehenge (obr. 6), a jestli ne, tak ještě uslyšíš. To je kruh takových kamenů a uvnitř je ještě jeden a úplně uvnitř taky nějaké A ty kameny jsou všechny hodně vysoké, hranaté a na nich leží napříč další. A kolem dokola byl val a příkop a všechno dohromady i s tím příkopem je velké jako fotbalové hřiště. Nejenom že před tou stavbou žasnou obyčejní návštěvníci, ale i archeologové (obr. 7).

Proč je tam ten hnědý flek?

Protože ho tam Věrka chtěla. A chtěla ho tam proto, aby v té kresbě bylo trochu tajemna, nálady a vzrušení.

Kdo je to Věrka?

Věrka je ilustrátorka. Nakreslila všechny kresby, které v této knize jsou.

A proč tu nejsou fotky?

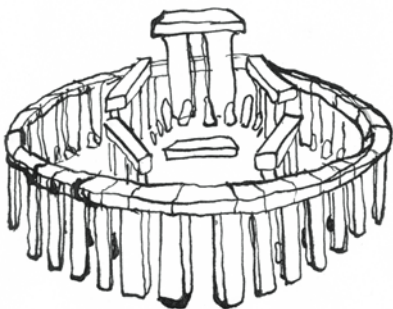
Protože jsem chtěl, aby tu byly kresby. Chtěl jsem, abys vždycky viděl jen to podstatné. Na fotce starého paláce je třeba ještě zadek autobusu, několik turistů, dopravní značka a elektrické dráty. Fotka to neumí vynechávat, ale Věrka ano, nakreslí jen to, o čem si povídáme. A taky kdyby tu bylo dvě stě padesát malých fotek, vypadala by ta kniha jako nabídka cestovní kanceláře, a každá fotka by byla od jiného fotografa. Jako by tu s námi sedělo ještě dvě stě padesát cizích lidí. Takhle víme, že tu jsme jen tři – ty, já a Věrka. Tak. Stavba

• 6

Stonehenge

• 7

Stonehenge, schéma

Stonehenge

Megalitický komplex v jižní Anglii. Vnější kruh mělkého příkopu a nevysokého valu, průměr 110 m. Nejstarší kruh vztyčených kamenů je z roku 2300 př. n. l. Hlavní, nejznámější a nejviditelnější kruh je z let 2100–1900 př. n. l. a má průměr 33 metrů. Původně byl tvořen třiceti svíslými a třiceti vodorovnými kameny, uvnitř byla podkova z pěti trilítů.

Stonehenge trvala celá staletí, ale neví se přesně která staletí. Ty kameny jsou často z velké dálky, jsou vysoké až šest metrů a strašně těžké. Jak je dopravovali? Jak je vztyčovali? Nejčastější otázka, která se kolem *Stonehenge* opakuje, nejspíš zní: „Safra, jak to ti chlapi tenkrát dělali?“ A to je vlastně nejpodstatnější otázka celé megalitické kultury.

Já si ale stejně nedovedu představit, jak moc je to dávno.

Nic si z toho nedělej, to si dovede představit málokdo. Člověk si pamatuje, jak šel třeba poprvé do školy. Čas odteď do toho dne, co jsem šel poprvé do školy, si dovedu docela dobře představit. Možná dvojnásobek té doby nebo i trojnásobek, ale víc už těžko, víc už je to jen představa čísel. A stejné to bude u tebe. Nepředstavuj si to jako čísla, ale nějak jinak.

Jak jinak?

Po obloze se honí těžké mraky, fouká dost chladný vítr, lesy jsou těžko prostupné, žádné cesty, jen udupané pěšiny. Lidé mají dlouhé spleené vlasy a fousy, mají na sobě všelijak pospojované kůže a čepice a mluví tak, že jim nerozumíš. Tomuhle období říkáme *pravěk*. Třeba to takhle bude stačit.

Ale to pořád nevím, jak je to dávno!

Jak je to dávno, nevíš, ale víš, že po obloze se honily těžké mraky, foukal dost chladný vítr, lesy byly těžko prostupné a v nich místo cest jen udupané pěšiny. Když si zapamatuješ tenhle pocit, tak to bude lepší než si zapamatovat nějaké číslo, které si stejně nedovedeš představit.